

*Katarzyna Parzych-Blakiewicz**
Olsztyn

„Fenomen świętego” wśród antropologicznych uwarunkowań wiary religijnej

Jakie znaczenie ma chrześcijański kult świętych dla człowieka dojrzewającego we współczesnym świecie, zarówno w wymiarze jednostkowym, jak i wspólnotowym oraz społecznym? Poszukiwanie odpowiedzi w teologii kieruje do zbadania kwestii praktyk religijnych skierowanych do świętych i błogosławionych, a usytuowanych w obszarze kultu skierowanego do Boga. Koresponduje to z przemyśleniami uzyskanymi w dyskusji interdyscyplinarnej dotyczącej świętych jako bohaterów wiary chrześcijańskiej, ich miejsca w wierze, pobożności, teologii i sztuce – dawniej i dziś, w perspektywie regionalnej i uniwersalnej¹.

* Dr hab. Katarzyna Parzych-Blakiewicz, prof. UWM, jest kierownikiem Katedry Teologii Dogmatycznej i Fundamentalnej na Wydziale Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Adres: Wydział Teologii UWM, ul. Kard. St. Hozjusza 15, 11-041 Olsztyn; e-mail: kparz@uwm.edu.pl.

¹ Od 2010 roku w olsztyńskim środowisku teologicznym są organizowane seminaria naukowe podejmujące tematykę dotyczącą poszczególnych świętych. W forum dyskusyjnym biorą udział specjaliści różnych obszarów badawczych (historycy, historycy sztuki, znawcy sztuki sakralnej oraz dziejów kultu religijnego na Warmii, literaturoznawcy, muzykolodzy, kulturoznawcy, religioznawcy, teologowie – bibliści, liturgiści, dogmatycy, fundamentalni, katechetycy, pastoraliści, homiletycy). W 2010 roku tematem przewodnim była osoba Matki Bożej – Marii z Nazaretu, w 2011 – Józefa z Nazaretu, w 2012 – Antoniego Padewskiego, w 2013 – Mikołaja z Myry, w 2014 – Marii Magdaleny, w 2015 – Katarzyny Aleksandryjskiej.

Na podstawie wniosków uzyskanych w toku dyskusji specjalistów stawiam hipotezę, że doświadczenie religijne czci świętych ułatwia wielu ludziom podjęcie decyzji o wejściu na drogę wiary religijnej oraz jest wsparciem w rozwoju duchowym. Niniejsze przedłożenie częściowo podejmuje tę kwestię, wyjaśniając, czym jest „fenomen świętego” w ludzkiej przestrzeni wiary religijnej oraz jaka jest jego wartość w formowaniu chrześcijańskiego etosu opartego na religijności, która ma strukturę teologalną. W chrześcijaństwie właściwa pobożność koncentrująca się na świętych sprawia, że Bóg staje się bardziej zrozumiały i bliski. Dlatego utytułowanie kogoś przez Kościół świętym lub błogosławionym wskazuje na swoisty „fenomen” przybliżania do Boga i przygotowania na spotkanie z Nim.

Teza zasygnalizowana w temacie będzie tu rozwinięta w oparciu o refleksję teologiczną nad źródłami teologicznymi, historycznymi, kulturoznawczymi i religioznawczymi omówionymi i przedyskutowanymi we wspomnianym gremium interdyscyplinarnym. Najpierw zostaną przedstawione założenia przeprowadzenia analiz: miejsce spotkania człowieka z Bogiem oraz teologiczne rozumienie wiary. Następnie omówione zostaną „ludzkie” uwarunkowania wiary religijnej, ze wskazaniem na wartość względną i bezwzględną zwykłych warunków rozwoju, wychowania i edukacji osoby ludzkiej. W ten sposób powstanie grunt dla wypracowania teologicznych wniosków, umożliwiających scharakteryzowanie „fenomenu świętego”.

1. Eklezja – miejsce spotkania z Bogiem

Człowiek w obliczu Boga poznaje prawdę o sobie, o swojej małości, kruchości i znikomości. Autorzy natchnieni Starego Testamentu opisują postawy wobec Boga, polegające na ukrywaniu się przed Nim (np. Adam, por. Rdz 3, 10) albo czci oddawanej w uniżeniu (np. Mojżesz, por. Wj 3, 5). Także w Ewangeliach mamy podobne świadectwa, na przykład gdy Szymon Piotr wyznaje wobec Jezusa: „Odejdź ode mnie, Panie, bo jestem człowiek grzeszny” (Łk 5, 8). Bóg jednak sprzeciwia się separacji człowieka. Przychodzi, zbliża się do niego (człowieka) we Wcieleniu oraz w Eklezji – będącej środowiskiem współbycia Boga i człowieka oraz dojrzewania wiary, nadziei i miłości. Stąd priorytetem w ewangelizacji są relacje z ludźmi prowadzące do spotkania z Bogiem².

² Por. Franciszek, *Encyklika Evangelii gaudium* (Watykan: Libreria Editrice Vaticana, 2013), 88.

W „obcowaniu świętych”³ Bóg zbliża się do człowieka, jakby skrywając swoją wielkość, co pomaga przywyknąć do duchowego blasku i ciepła Jego obecności. Dlatego chrześcijańska praktyka czci świętych stwarza okoliczności sprzyjające łagodnemu przejściu procesu zbliżania się do Boga. Gdy Bóg jest postrzegany jako odległy, gdy nie rozumie się Jego „mowy” ani nie „czuje” obecności, duchowa łączność ze świętym zaspokaja tęsknotę za rzeczywistością transcendentną⁴.

2. Wiara religijna jako dar Boży

Wiare religijną pojmuje się jako cnotę i charyzmat. Jako cnota – czyli postawa, właściwość, przymiot – wiara jest równocześnie łaską Bożą uzdalniającą do postępowania w kierunku osiągnięcia celu nadprzyrodzonego⁵. Służy rozwojowi osoby ludzkiej do formatu doskonałego człowieczeństwa Jezusa Chrystusa⁶. W tym sensie jest drogą zbawienia, wymagającą od człowieka aktywnego uczestnictwa⁷. Cnotę wiary należy „uprawiać” przez osobiste zaangażowanie w relacje z Bogiem oraz przez życie zgodne z wymaganiami wiary⁸.

³ „Obcowanie świętych” – prawda zawarta w Credo, określa relacje wewnątrzkościelne między zmarłymi i żyjącymi, por. Sobór Watykański II, „Konstytucja Lumen gentium”, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje – dekryty – deklaracje* (Poznań: Pallottinum 2002), 51.

⁴ Zob. Katarzyna Parzych-Blakiewicz, „Kult św. Antoniego Padewskiego w wypowiedziach społecznościowych polskich internautów”, w: *Święty Antoni z Padwy w wierze, kulcie, teologii i sztuce*, red. Katarzyna Parzych-Blakiewicz (Olsztyn: Wydawnictwo Diecezji Warmińskiej, 2013), 189.

⁵ Por. Stanisław Witek, „Cnota”, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 3 (Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1979), 522.

⁶ Zob. Jan Paweł II, *Encyklika Redemptor hominis*, 8, <http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_04031979_redemptor-hominis.html>, dostęp: 2015-09-14.

⁷ Por. Jacenty Mastej, „Wiara. B. Ujęcie systematyczne. 1. Aspekt teologiczno-fundamentalny”, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 20 (Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, 2014), 445n.

⁸ Por. Tadeusz Zadykowicz, „Wiara. B. Ujęcie systematyczne. 2. Aspekt moralny”, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 20 (Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, 2014), 446n; Jerzy Misiurek, „Wiara. B. Ujęcie systematyczne. 3. Aspekt duchowy”, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 20 (Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, 2014), 448n.

Jako charyzmat, wiara jest łaską Bożą, która uzdalnia eklezjotwórczo⁹. Charyzmat inicjuje styl aktywności chrześcijan w świecie. Działania oparte na nim zbliżają człowieka do Boga i do Kościoła. Ewangeliczny przykład charyzmatu wiary ukazują biblijne postacie: Maryja, Apostołowie, Maria Magdalena, a także święci żyjący w kolejnych pokoleniach chrześcijan. Z tego charyzmatu korzystają wierni korzystający z eklezjalnej przestrzeni obcowania świętych. Charyzmatem można też nazwać wiarę osób odpowiedzialnych za formację chrześcijańską wiernych. Wypełniany jest on w sposób ciągły podczas czynności wynikających z indywidualnego powołania chrześcijańskiego.

3. Spotkanie z Bogiem w wierze

Benedykt XVI w encyklice *Spe salvi* pisze o wierze, że „jest nadzieją”, w której jesteśmy zbawieni¹⁰. W nadziei chrześcijańskiej, dzięki jej odniesieniu do wiary, doświadcza się początku zbawienia w życiu doczesnym. Nadzieja zbawienia, którą daje wiara, oznacza wsłuchanie się w Chrystusa, otwarcie na Niego i przyjęcie Go¹¹. Według teologii dialogu taki stan jest spotkaniem – to jest osobistą obecnością dwóch osób, które są do siebie nawzajem zwrócone w postawie bezinteresowności, życzliwości i uczciwości, czyli w prawdzie i dobru¹². W wierze – będącej trwaniem w spotkaniu z Jezusem Chrystusem – człowiek wchodzi w „nowe” życie, budowane na wartościach ewangelicznych. Zmienia się wówczas perspektywa spełnienia osoby ludzkiej ze skoncentrowanej na dobrach doczesnych na ukierunkowaną na eschatyczne spełnienie w Bogu¹³.

⁹ Por. Lech Stachowiak, „Charyzmat”, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 3 (Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1979), 92.

¹⁰ Benedykt XVI, *Encyklika Spe salvi*, 1, <http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/encyclicals/documents/hf_ben-xvi_enc_20071130_spe-salvi.html>, dostęp: 2015-09-14.

¹¹ Tamże, 2–3.

¹² Zob. Katarzyna Parzych-Blakiewicz, „Teologia dialogu jako perspektywa myślenia eklezjalnego. Zarys problematyki”, w: *Filozofia dialogu*, t. 7, red. Józef Baniak (Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza Wydział Teologiczny, 2009), 156n.

¹³ Por. Katarzyna Parzych-Blakiewicz, „Eschatyczny wymiar doczesności w świetle encykliki *Spe salvi*”, w: *Zbawienie w nadziei. Wokół encykliki Spe salvi Benedykta XVI*, red. Katarzyna Parzych-Blakiewicz (Olsztyn: Wydział Teologii UWM w Olsztynie, 2010), 136n.

4. Środowisko „ludzkie” wiary religijnej

Bóg jest Rzeczywistością przekraczającą naturalne możliwości ludzkiego umysłu. Człowiek poznaje Go dzięki samoobjawieniu Boga, na bazie Przymierza¹⁴. Proces ten angażuje całą osobę – umysł i wolę – wymagając duchowego wysiłku, który utożsamia się z aktem wiary. Do rozwoju wiary potrzebne jest więc stopniowe zdobywanie wiedzy religijnej oraz wyrabianie umiejętności osobistego komunikowania się z Bogiem. Dlatego dojrzewanie człowieka w wierze odbywa się w strukturach Eklezji mającej naturę teandryczną – uwzględniającą warunki ludzkie, sprzyjające zdobywaniu wiedzy religijnej i umiejętności dialogicznych niezbędnych w komunikacji religijnej.

4.1. Wspólnota ludzka

Mówiąc o wspólnocie, Papież Franciszek położył akcent na „radość chrześcijańską”, będącą świadectwem osobistego spotkania z Jezusem Chrystusem¹⁵. Dzielenie się radością ewangelii generuje dialog zbawienia, w którym Bóg składa sobie w darze jednemu człowiekowi za pośrednictwem innego, przez którego został już przyjęty. Dlatego też drugi człowiek, okazujący miłość i promieniejący radością, jest żywym znakiem obecności Bożej i działania opatrnościowego. W ten sposób wspólnota udzielająca wsparcia, akceptacji i zrozumienia staje się „miejscem” wiarygodnego świadectwa wiary oraz jej rozwoju¹⁶. Atmosfera miłości, łącząca ludzi we wspólnotę, w naturalny sposób sprzyja dojrzewaniu do spotkania z Bogiem, który jest Miłością. Bliskość Boga jest wówczas pojmowana w kategorii doświadczenia bliskości drugiego człowieka.

¹⁴ Katarzyna Parzych-Blakiewicz, „Dialog Przymierza. Dialogika komunikacji między Bogiem a człowiekiem”, w: *Filozofia dialogu*, t. 8, red. Józef Baniak (Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza Wydział Teologiczny, 2009), 180.

¹⁵ Por. Katarzyna Parzych-Blakiewicz, „Radość chrześcijańska jako cnota eklezjalna. Na marginesie *Evangelii gaudium* papieża Franciszka”, *Studia Nauk Teologicznych PAN* 8 (2013): 100.

¹⁶ Tamże, 103.

4.2. Edukacja i wychowanie religijne

W wierze człowiek dojrzewa w swoim naturalnym środowisku. Pierwszym jest rodzina, kolejnymi: szkoła, rówieśnicy, następnie szeroko rozumiana kultura masowa. Dla człowieka, żyjącego w kulturze mocno laickiej z dominantą czynnika technicznego oraz pomniejszeniem wartości humanistycznych, sens nauki religijnej staje się nieczytelny. W efekcie może dojść do osłabnięcia, zaniku lub niewykształcenia potrzeb religijnych albo uformowania ich w rachitycznej postaci. Działania duszpasterskie nie zawsze są wówczas wystarczające, aby zrekompensować niedobory wychowania katechumenalnego w rodzinie. Niemniej, konieczne jest stałe upowszechnianie wiedzy religijnej wspomagającej rozwój wiary, ukazujące w Bożym Objawieniu odpowiedzi na pytania egzystencjalne. Dlatego też właściwe okoliczności rozwoju wiary uwzględniają, obok rodziny, także realizację założeń systematycznej edukacji religijnej i wychowania chrześcijańskiego na wszystkich poziomach i w różnorodnych obszarach organizacji ludzkich wspólnot.

4.3. Okoliczności formalne wiary i osobowe zaangażowanie w dialog zbawienia

Wiedza oraz umiejętności związane z praktykami religijnymi nie wystarczają do rozwoju wiary rozumianej jako spotkanie z Bogiem. Są one jedynie czynnikami wspomagającymi, przygotowującymi pod względem formalnym do tego spotkania. Jeśli jednak, wraz z nabywaniem wiedzy i umiejętności, nie rozwijają się kompetencje dialogiczne – akcentujące osobistą relację z Bogiem – przygotowanie formalne nie doprowadzi do zamierzonych celów. Z drugiej strony patrząc, braki formalne nie determinują przeszkody dla rozwoju wiary, choć mogą wprowadzać względne utrudnienia. Środowisko ludzkie wiary religijnej można więc określić przez wskazanie dwóch wymiarów: okoliczności formalne oraz osobowe zaangażowanie. Okoliczności formalne rozumiane są tu jako wartość względna dla wiary; obejmują one organizację przestrzeni fizycznej i kulturowej sprzyjającej osobowemu zaangażowaniu. Osobowe zaangażowanie oznacza zaś wartość bezwzględną, konieczną; dotyczy ono sfery intymnej życia duchowego na poziomie samodzielnego włączania się w dialog inicjowany przez Boga.

5. Święci w środowisku wiary religijnej

Święci są ludźmi, którzy nabyli w swoim życiu podobne doświadczenia, jakie są udziałem aktualnego pokolenia. Popelniali grzechy i błędy oraz ponosili różnorodne porażki. Jednak istotne jest to, że wchodzili w dialog z Bogiem poprzez przyjmowanie Jego łaski skłaniającej do pokuty, nawrócenia, dobrych uczynków i służenia wspólnocie kościelnej. Kościół, beatyfikując i kanonizując zmarłych chrześcijan, wskazuje na charyzmat ich wiary praktykowanej podczas życia doczesnego. Święci i błogosławieni stają się dla innych ikonami Boskiego piękna¹⁷. Ich świętość nie jest ich własną, ale stanowi odbłask Boskiej świętości. Wyniesienie „na ołtarze” oznacza usytuowanie w przestrzeni kultu Bożego. Tą praktyką Kościół zachęca do naśladowania świętych przez osobowe zaangażowanie w życie religijne – czyli w dialog z Bogiem. Wskazuje też na możliwość czerpania z Bożego miłosierdzia przez wstawiennictwo świętych.

5.1. Bohaterowie cnót chrześcijańskich

Świętość ludzka pojawia się i rozwija wtedy, gdy człowiek podporządkowuje Bogu swoje życie do tego stopnia, że staje się Jego świadkiem wobec innych. To świadectwo dokonuje się na fundamencie cnót teologicznych, to jest wiary, nadziei i miłości.

Kościół w procesie dowodzącym heroiczności cnót chrześcijanina zmarłego w opinii świętości bierze pod uwagę postawę moralną i religijną reprezentatywną dla postaw promowanych w wychowaniu chrześcijańskim. Dlatego też z człowiekiem świętym kojarzony jest osobowy wzór wiary dla chrześcijan pragnących doskonalić się w tej ncoie. Wzór wiary świętego jest wówczas owocującym charyzmatem – to jest duchowym darem oraz łaską wspomagającą w umacnianiu eklezjalnej wspólnoty.

¹⁷ Por. Tomasz Czura, „Teologiczna wizja piękna w kontekście postaci św. Mikołaja wyrażonej w ikonie”, w: *Św. Mikołaj Biskup Myry w wierze, pobożności, teologii i sztuce – dawniej i dziś*, red. Katarzyna Parzych-Blakiewicz (Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, 2014), 281n, 288–291.

5.2. Nauczyciele wiary

Obecność świętych i błogosławionych w przestrzeni wiary religijnej daje poczucie dostępu do autorytetu religijnego – czasem lepiej rozumianego niż Boże Objawienie odczytywane z kart Pisma Świętego i ludzkich dziejów oraz subiektywnie bardziej uznanego niż autorytet żyjących ludzi Kościoła, których ludzkie słabości są znane.

W pamięci historycznej nie zawsze zostaje zapisany pełny biogram świętobliwego chrześcijanina. Sięgając pamięcią do wieków i lat bardziej odległych od naszego czasu, hagiografia obfituje w wątki legendarne, aż do udziwnionych¹⁸, a nawet skrajnie zafałszowanych¹⁹. Zdarza się też, że święci współcześni nie pozostawili wyraźnego śladu w źródłach historycznych, ale tylko w ludzkiej pamięci²⁰. Niemniej, postać świętego – niezależnie od historycznych szczegółów hagiograficznych – wskazuje na jakiś istotny aspekt życia chrześcijańskiego. W tym sensie święty staje się wzorem wiary i moralności przemawiającym do ludzkiego serca²¹ często bardziej autorytatywnie niż starannie przygotowana wypowiedź teoretyzująca, zaspokajająca potrzeby intelektualne.

5.3. Cudotwórcy

Wyniesienie na ołtarze świętobliwego chrześcijanina jest uwarunkowane męczeńską śmiercią lub jego pośrednictwem w cudzie. Stwierdziwszy

¹⁸ Np. przedstawienia hagiograficzne św. Mikołaja podkreślają jego świętość jako oseska, który odmawiał ssania matczynej piersi w dni postne – zob. Grażyna Kobrzeniecka-Sikorska, „Życie św. Mikołaja w klejmach ikon hagiograficznych”, w: *Św. Mikołaj Biskup Myry w wierze, pobożności, teologii i sztuce – dawniej i dziś*, red. Katarzyna Parzych-Blakiewicz (Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, 2014), 109.

¹⁹ Np. w odniesieniu do św. Marii Magdaleny, w której biogram bezpodstawnie, ale powszechnie włączany jest wątek spotkania Jezusa z jawnogrzeznicą – por. Regis Burnet, *Maria Magdalena. Od skruszonej grzeszniczki do oblubienicy Jezusa* (Poznań: Wydawnictwo W drodze, 2005), 34–47.

²⁰ Np. bł. Marianna Biernacka – zob. *Męczennicy diecezji łomżyńskiej*, red. Witold Jemielity, Paweł Bejger (Łomża, 2000), 29; [b.a.], „Życiorysy błogosławionych męczenników diecezji łomżyńskiej”, *Łomżyńskie Wiadomości Diecezjalne* 4 (1999): 72.

²¹ Por. Tomasz Szalanda, „Jak dzisiaj mówić o św. Antonim Padewskim? Przyczynek do badań kaznodziejstwa hagiograficznego”, w: *Święty Antoni z Padwy w wierze, kulcie, teologii i sztuce*, red. Katarzyna Parzych-Blakiewicz (Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, 2013), 255.

cud, Kościół nabiera pewności, że chrześcijanin zmarły w opinii świętości (służebnica Boża, sługa Boży) jest blisko Boga, czyli w niebie. Święty komunikuje o Bogu, opowiadając o Nim świadectwem swojego życia zgodnego z chrześcijańskim etosem. Bóg natomiast jakby skrywał się za świętym, czyniąc go „miejscem” okazywania swojej łaski, aby w ten sposób subtelnie zbliżyć się do człowieka. Wierni, doświadczając za pośrednictwem świętego Bożej pomocy, przywiązują się do niego jako do przyjaciela i dobroczyńcy²².

6. Charakterystyka „fenomenu świętego”

Analiza doświadczenia religijnego, opisanego w źródłach teologicznych czy historycznych oraz wyrażonego w dziełach sztuki, twórczości literackiej i muzycznej, a także w różnorodnych wypowiedziach tworzących współczesną kulturę masową, pozwala określić cechy charakterystyczne dla „fenomenu świętego”.

6.1. Egzystencjalne potwierdzenie kerygmatu

Święty wyróżnia się tym, że droga wiary znalazła potwierdzenie w jego życiowym doświadczeniu. Mówiąc inaczej: katecheza o wierze „sprawdziła się” na nim, w jego życiu. Święty jest więc egzystencjalnym potwierdzeniem ideału życia chrześcijańskiego zawartego w nauczaniu Kościoła, jego mistagogii i kierownictwie duchowym. Dlatego świadectwo o nim zachowane w hagiografii i modlitwach, a nawet w legendzie i zwyczajach, jest poniekąd pewniejsze niż to, które pochodzi od żywych nauczycieli wiary, których życie jeszcze nie zostało zbilansowane pod względem wartości pi-steologiczno-moralnej.

6.2. Wsparcie w rozwoju wiary

„Fenomen świętego” wyraża się także w tym, że święty ma moc, siłę i mądrość, którymi wspiera ludzi żyjących w doczesności. Chrześcijańskie

²² Por. Zdzisław J. Kijas, „Antoni – Święty cudów”, w: *Święty Antoni z Padwy w wierze, kulcie, teologii i sztuce*, red. Katarzyna Parzych-Blakiewicz (Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, 2013), 135.

wyjaśnienie owych przymiotów nawiązuje do silnych więzi przyjaźni, jakie łączą człowieka świętego z Bogiem. Na bazie tego zjednoczenia, przez ludzkie pośrednictwo świętego – które partycypuje w jedynym pośrednictwie zbawczym Jezusa Chrystusa – Bóg udziela łaski żyjącym. Charakterystyczne dla świętego jest więc to, że współdziała on z ludźmi dojrzewającymi do świętości wśród rzeczy doczesnych i we wspólnocie żywych, wspierając ich w wierze.

6.3. Świadek eschatycznego spełnienia życia ludzkiego

Święty jest antropologiczną ikoną Boga – obrazem opowiadającym o Bogu jako spełniającym ostatecznie życie ludzkie. Biografie świętych, zwłaszcza męczenników, pobudzają do refleksji nad sensem życia ludzkiego. Implikują odpowiedź na pytanie: co jest najważniejsze w życiu ludzkim? Odpowiedź ta ma istotne znaczenie dla dojrzewania wiary, bowiem odbywa się w wewnętrznej sferze osoby. Nie wystarczą tu wyjaśnienia katechezy przychodzące z zewnątrz. Konieczne jest wewnętrzne przewartościowanie aż do pojawienia się konkluzji o wartości życia doczesnego, osiągającego swą pełnię w życiu wiecznym. Tego przewartościowania nie da się umieścić w programie systematycznego nauczania prawd i zasad wiary. Można jedynie przybliżyć do niego osobę, wspierać ją, subtelnie jej podpowiadać i prowadzić – prezentując tematykę świadectwa wiary świętych i błogosławionych wyniesionych przez Kościół na ołtarze Pańskie oraz ucząc poprawnego kultu religijnego.

Podsumowanie

Wiara, jako proces rozpoznawania Boga i Jego obecności, kształtuje się w warunkach ludzkich. W dojrzałej postaci jest trwaniem w spotkaniu z Bogiem, w Bożej obecności. Dynamika wiary polega na dialogu człowieka z Bogiem, wymagając osobistego zaangażowania w duchową komunikację. Dlatego należy stwierdzić, że wszelkie okoliczności rozwoju wiary religijnej dotyczą aspektów antropologicznych. Wiara „odbywa się” w człowieku, rozwija w środowisku ludzkim i prowadzi człowieka do celu wyznaczonego w Objawieniu Bożym. Konkludując, do rozwoju wiary człowiek potrzebuje wspólnoty ludzkiej.

Historia chrześcijaństwa to dzieje ludzi, na które składają się świadectwa wiary i życia według zasad moralnych Ewangelii oraz nawracania z grzechów. Rodzice, najbliższa rodzina, parafia oraz środowiska wychowawcze i kultura masowa tworzą ludzkie środowisko dla wzrastania w wierze. Do tego środowiska należą również święci. Są oni obecni we wspólnocie eklezjalnej na zasadzie wzoru osobowego, ale również towarzyszenia żyjącym na ziemi modlitwą i wstawiennictwem. Opisy życia świętych są uwarunkowane historycznie. Zwracają jednak uwagę na transcendentny wymiar ich życia. Budzą zainteresowanie Tajemnicą Boga. Święci dają wzór wiary oraz chrześcijańskiego stylu postępowania, włączając się tym samym w środowisko rozwoju wiary ludzi dojrzewających do spotkania z Bogiem.

Fenomen świętego wśród antropologicznych uwarunkowań wiary religijnej polega na tym, że wskazywanie na świątobliwych chrześcijan – świętych i błogosławionych, przyczynia się do nabywania umiejętności patrzenia na rzeczywistość ludzką w perspektywie teleologicznej, która ma charakter teologalny. Edukacja religijna, skupiając się na fenomenie świętego, poszerza perspektywę katechezy na poziomie fundamentalnym o argumenty uwiarygodniające chrześcijański etos. W sferze badawczej zyskuje z kolei przesłanki do wypracowania konkluzji na płaszczyźnie zaangażowania różnych aspektów teologii świętych w dialog Kościoła ze światem oraz wiary z kulturą.

“The Saint Phenomenon” among Anthropological Conditions of the Religious Faith (Summary)

The author discusses “the saint phenomenon” as an element in the extension of the religious faith. According to the biblical message, God seeks human beings, which leads to a meeting. From the perspective of human, the religious faith is a condition for this meeting. We talk about the religious faith as the virtue or charisma. The virtue ministers to the salvation, and also leads to the personal meeting with God. The charisma qualifies a person to working for the ecclesial community. The religious faith develops in a “human” milieu consisting of the community, educational activities, and personal religious life. The saints belong to the human milieu of faith, as heroes of Christian virtues and teachers of faith, and also miracle workers. The beatification or canonization points to the charisma of faith of the deceased Christian believer. “The saint phenomenon” expresses the Christian ethos

and the precedence of the eternity to the temporal life. It also means the existence of relationships between the living human and the late.

Key words: faith; virtue; charisma; cult of saints; Christian ethos.

„Fenomen świętego” wśród antropologicznych uwarunkowań wiary religijnej (Streszczenie)

Autor omawia „fenomen świętego” jako element należący do przestrzeni wiary religijnej. Według biblijnego przekazu, Bóg szuka człowieka i prowadzi do spotkania ze sobą. Ze strony człowieka warunkiem tego spotkania jest wiara. Wiara jest cnotą i charyzmatem. Cnota służy zbawieniu człowieka, a także prowadzi do osobistego spotkania z Bogiem. Charyzmat uzdalnia do pracy na rzecz wspólnoty eklezjalnej. Wiara rozwija się w środowisku „ludzkim”, na które składa się wspólnota, działania edukacyjne oraz osobiste życie religijne. Święci należą do ludzkiego środowiska wiary, jako bohaterowie cnot chrześcijańskich, nauczyciele wiary i cudotwórcy. Beatyfikacja i kanonizacja wskazuje na charyzmat wiary zmarłego chrześcijanina. „Fenomen świętego” wyraża chrześcijański etos oraz nadrzędność życia wiecznego wobec doczesnego. Oznacza też istnienie relacji między żywymi i zmarłymi.

Słowa kluczowe: wiara; cnota; charyzmat; kult świętych; chrześcijański etos.

Bibliografia

- [b.a.], „Życiorysy błogosławionych męczenników diecezji łomżyńskiej”, *Łomżyńskie Wiadomości Diecezjalne* 4 (1999): 72–73.
- Benedykt XVI. *Encyklika Spe salvi*. <http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/encyclicals/documents/hf_ben-xvi_enc_20071130_spe-salvi.html>, dostęp: 2015-09-14.
- Burnet, Regis. *Maria Magdalena. Od skruszonej grzesznicy do oblubienicy Jezusa*, tłum. Agnieszka Kuryś. Poznań: Wydawnictwo W drodze, 2005.
- Czura, Tomasz. „Teologiczna wizja piękna w kontekście postaci św. Mikołaja wyrażonej w ikonie”. W: *Św. Mikołaj Biskup Myry w wierze, pobożności, teologii i sztuce – dawniej i dziś*, red. Katarzyna Parzych-Blakiewicz, 281–293. Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, 2014.
- Franciszek. *Encyklika Evangelii gaudium*. Watykan: Libreria Editrice Vaticana, 2013.

- Jan Paweł II. *Encyklika Redemptor hominis*. <http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_04031979_redemptor-hominis.html>, dostęp: 2015-09-14.
- Kijas, Zdzisław J. „Antoni – Święty cudów”. W: *Święty Antoni z Padwy w wierze, kulcie, teologii i sztuce*, red. Katarzyna Parzych-Blakiewicz, 135–145. Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, 2013.
- Kobrzeńicka-Sikorska, Grażyna. „Życie św. Mikołaja w klejmach ikon hagiograficznych”. W: *Św. Mikołaj Biskup Myry w wierze, pobożności, teologii i sztuce – dawniej i dziś*, red. Katarzyna Parzych-Blakiewicz, 103–114. Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, 2014.
- Mastej, Jacenty. „Wiara. B. Ujęcie systematyczne. 1. Aspekt teologiczno-fundamentalny”. W: *Encyklopedia katolicka*, t. 20, 445–446. Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, 2014.
- Męczennicy diecezji łomżyńskiej*, red. Witold Jemielity, Paweł Bejger. Łomża, 2000.
- Misiurek, Jerzy. „Wiara. B. Ujęcie systematyczne. 3. Aspekt duchowy”. W: *Encyklopedia katolicka*, t. 20, 448–449. Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, 2014.
- Parzych-Blakiewicz, Katarzyna. „Dialog Przymierza. Dialogika komunikacji między Bogiem a człowiekiem”. W: *Filozofia dialogu*, t. 8, red. Józef Baniak, 167–184. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza Wydział Teologiczny, 2009.
- Parzych-Blakiewicz, Katarzyna. „Eschatyczny wymiar doczesności w świetle encykliki *Spe salvi*”. W: *Zbawienie w nadziei. Wokół encykliki „Spe salvi” Benedykta XVI*, red. Katarzyna Parzych-Blakiewicz, 127–142. Olsztyn: Wydział Teologii UWM w Olsztynie, 2010.
- Parzych-Blakiewicz, Katarzyna. „Kult św. Antoniego Padewskiego w wypowiedziach społecznościowych polskich internautów”. W: *Święty Antoni z Padwy w wierze, kulcie, teologii i sztuce*, red. Katarzyna Parzych-Blakiewicz, 179–190. Olsztyn: Wydawnictwo Diecezji Warmińskiej, 2013.
- Parzych-Blakiewicz, Katarzyna. „Radość chrześcijańska jako cnota eklesjalna. Na marginesie *Evangelii gaudium* papieża Franciszka”. *Studia Nauk Teologicznych PAN* 8 (2013): 93–104.
- Parzych-Blakiewicz, Katarzyna. „Teologia dialogu jako perspektywa myślenia eklesjalnego. Zarys problematyki”. W: *Filozofia dialogu*, t. 7, red. Józef Baniak, 151–166. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza Wydział Teologiczny, 2009.
- Sobór Watykański II. „Konstytucja *Lumen gentium*”. W: Sobór Watykański II, *Konstytucje – dekryty – deklaracje*. Poznań: Pallottinum, 2002.
- Stachowiak, Lech. „Charyzmat”. W: *Encyklopedia katolicka*, t. 3, 92–93. Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1979.

- Szałanda, Tomasz. „Jak dzisiaj mówić o św. Antonim Padewskim? Przyczynek do badań kaznodziejstwa hagiograficznego”. W: *Święty Antoni z Padwy w wierze, kulcie, teologii i sztuce*, red. Katarzyna Parzych-Blakiewicz, 255–267. Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, 2013.
- Witek, Stanisław. „Cnota”. W: *Encyklopedia katolicka*, t. 3, 521–523. Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1979.
- Zadykowicz, Tadeusz. „Wiara. B. Ujęcie systematyczne. 2. Aspekt moralny”. W: *Encyklopedia katolicka*, t. 20, 446–448. Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, 2014.